

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara állásfoglalása

a mezőgazdasági termelő maga termelte mezőgazdasági terménye adásvételére létrejött határidős adásvételi szerződések egyes kérdéseiről

A 2014. március 15-én hatályba lépő új Polgári Törvénykönyv és a Szakmaközi Szervezetekről és az agrárpiacon szabályozás egyes kérdéseiről szóló 2012. évi CXXVIII. törvény legutóbbi módosítása (lásd: 2013. évi CCXLVI. Tv.) érdemi változásokat fog eredményezni a mezőgazdasági termények határidős teljesítését megalapozó szerződéses rendszeren. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara a mezőgazdasági termelő maga termelte mezőgazdasági termény adásvételére létrejött határidős adásvételi szerződések egyes kérdéseiről az alábbi állásfoglalást teszi közzé.

Ezen állásfoglalás kiadása elsődlegesen az alábbi célok megvalósítását szolgálja:

- a) a szerződéseket az üzleti etika és az üzleti szokások megtartása mellett kössék meg, illetve teljesítsék;
- b) a szerződő felek között a szerződés tárgya, tartalma egyértelműen kerüljön meghatározásra;
- c) a szerződő felek közötti bizalom erősítését szolgálja a szerződés teljesítésével összefüggő egyértelmű igazolási rend, a tényeken alapuló szakmai felmérés;
- d) a szerződés teljesíthetőségéhez szükséges feltételeket biztosítani kell;
- e) a szerződő felek kölcsönös érdekét szolgálja az esetleges jogviták mielőbbi rendezése.

Az állásfoglalás a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara illetékes szakmai testületei által elfogadott általános célkitűzéseket, értelmezéseket, javaslatokat tartalmazza, az abban foglaltak esetleges átvétele, elfogadása a szerződő felek önkéntes döntésén alapul.

Az új rendelkezések értelmében a mezőgazdasági termelővel mint eladóval az általa használt mezőgazdasági földterületen megtermelt mezőgazdasági termény szolgáltatására annak betakarítása előtt csak

a) a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:232. §-a szerinti, a saját termelésű mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés, valamint

b) a Ptk. 6:233. §-a szerinti, a vevő közreműködésével előállított mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés köthető.

Az előző bekezdésben foglalt alkalmazásában eladónak minősül mezőgazdasági termelőként az a személy, aki az általa használt mezőgazdasági földterületen a szerződés tárgyát képező mezőgazdasági terményt saját nevében és saját kockázatára termeli meg. Ezen személyek első sorban azok, akik a föld használati jogával rendelkeznek, akik az adott földterületet az egységes kérelmen bejelölik, továbbá esetleges kárukat jogosultak a kárenyhítési rendszerben közvetlenül is érvényesíteni.

Az új rendelkezések értelmében a Ptk. általános szabályai mellett a mezőgazdasági termelővel mint eladóval saját termelésű mezőgazdasági termény szolgáltatására annak betakarítása előtt kötött adásvételi szerződésnek kötelezően az alábbi elemeket is tartalmaznia kell:

a) az eladó nyilatkozatát arról, hogy a szerződés teljesítését szolgáló mezőgazdasági terményt mezőgazdasági termelőként saját nevében és saját kockázatára termeli,

b) egyedi azonosításra alkalmas módon azon mezőgazdasági földterületek megjelölését, amelyen megtermelt terménnyel az eladó a szerződésben foglaltakat teljesíti,

c) rögzített mennyiség szolgáltatására vállalt kötelezettség esetén az eladó nyilatkozatát a b) pont szerinti területeken hektáronként megtermelhető szokásos termény mennyiségéről,

d) a szerződés teljesítését akadályozó ellenőrzési körön kívül eső ok vevő részére történő bejelentésének és igazolásának részletes feltételeit,

e) a minőség meghatározásának módját, valamint

f) a teljesítési és a minőségi vita rendezésének rendjét.

Az egyes pontokkal kapcsolatban az alábbiak figyelembe vétele indokolt:

A maga termelte terményről szóló nyilatkozat

E ponttal kapcsolatban fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az eladó ezen nyilatkozatát büntetőjogi felelőssége tudatában kell hogy azt megtegye. Ezen túlmenően e rendelkezés alkalmazásával összefüggésben célszerű a termelőt arról is

nyilatkoztatni, hogy ugyanazon területet más szerződés teljesítése fedezeteként nem jelölte meg.

A saját nevében és saját kockázatra történő termelés azt is jelenti, hogy az áru feletti rendelkezési jog a szerződésben megjelölt termelőt illeti meg, továbbá a termelő saját nevében állítja ki az áru értékesítéséről szóló számlát.

A földterületek egyedi azonosításra alkalmas megjelölése

A szerződésben azért kell megjelölni azon földterületeket, amelyeken a termelő a leszerződött mennyiséget meg kívánja termelni, mert így a teljesítési vita megelőzhető. Az új szabályok értelmében a terület pontos megjelölése egyben arra is szolgál, hogy egyrészt megfelelő garanciát nyújt ahhoz, hogy a termelő megfelelő teljesítési képességgel rendelkezik, másrészt a kárfelelősség miatti mentesülés is egyértelműbben bizonyítható.

A jogszabály nem határozza meg konkrétan, hogy a földterületek azonosítása milyen módszerrel történjen. A termelői tevékenység helyszínének minél pontosabb behatárolása történhet pl.: helyrajzi szám, parcellaszám, blokkazonosító, táblanév alapján. Figyelemmel arra, hogy a káresemény igazolására esetleg a kárenyhítési rendszerben is sort kell keríteni, célszerű ugyanazt a módszert alkalmazni, aminek alapján a kárenyhítési rendszerbe történő kárbejelentés történik. Ez nagyban megkönnyíti mind a terület, mind pedig a káresemény beazonosítását.

Figyelemmel arra, hogy ezen területi adatokat a termelő szolgáltatja, így azok helyességéért a termelő tartozik felelősséggel. A szerződésben indokolt e körülményt is rögzíteni. A korábban már jelzettek szerint a termelő a területi adatokkal kapcsolatban arról is nyilatkozik, hogy a szerződésben megjelölt területet más szerződés teljesítésének fedezetéül nem ajánlotta fel.

Annak érdekében, hogy a területi adatok lehetőleg pontosan legyenek meghatározva, illetve beazonosítva, amennyiben ez rendelkezésre áll, vagy a feltételek egyébként biztosíthatóak, célszerű azt térképen is megjelölni. Ez nem előfeltétel, de szintén segíti a terület jobb beazonosíthatóságát.

Amennyiben a szerződő felek között a szerződéses kapcsolat régebbi keletű, ebben az esetben a terület beazonosítása az érintettek között kölcsönösen kialakított egyszerűbb eljárás keretében is történhet.

A szokásos termény mennyiség meghatározása

Az adott területen a szerződés tárgyát képező szokásos termény mennyiség meghatározása a szerződés teljesíthetőségének egyik fontos mérője. Célszerű, ha a szakágazati gyakorlat alapján a megjelölt területen megtermelhető jellemző

átlagtermés 1/3-ára kössenek szerződést a felek. Ebben az esetben nagy valószínűséggel lehet arra számítani, hogy ez a mennyiség meg is fog teremni az adott területen. Ha ezen arány fölé mennek, az már a szerződés teljesíthetőségének a kockázatát növeli. Ha ez a mérték közelít, vagy netán meg is haladná a jellemző átlagtermést, az adott esetben már felvetheti a vevő felelősségét is, hiszen az indokoltnál nagyobb kockázatot a szerződés aláírásával tudomásul vette. Egy esetleges jogvita esetén az ilyen túlzott kockázatvállalás felvetheti a kármegosztás kérdésének a vizsgálatát is. Amennyiben a termelő szerződéses nyilatkozata ellenére ugyanazt a területet több szerződés fedezetéül is felajánlotta, ennek teljesíthetőségéért a termelő tartozik felelősséggel. Ha pedig e körülményről a vevő is tudott, vagy jóváhagyta, akkor az adott esetben vizsgálható a kármegosztás kérdése is.

Amennyiben a szükséges információk rendelkezésre állnak, akkor indokolt hogy a szerződéskötés alkalmával a jellemző átlagtermésre vonatkozó adatokat megfelelő dokumentumokkal is alá támasszák. Hosszú távú szerződéses kapcsolat esetén a szerződő felek a kölcsönösen ismert tényekre, adatokra hivatkozva is megállapíthatják a területre eső jellemző termény mennyiséget.

A szerződés teljesítését akadályozó ellenőrzési körön kívül eső ok vevő részére történő bejelentés és igazolás részletes feltételeinek a meghatározása

A szerződés teljesíthetőségével összefüggő együttműködési rend kialakítása a szerződő felek közötti bizalom megteremtésének, illetve megtartásának egyik sarokpontja. Az új szabályozás egyik kimondott célja az volt, hogy azokban az esetekben, amikor a termelőnél a szerződés teljesíthetősége igazolhatóan rajta kívül álló ok miatt hiúsul meg, mentesüljön a kárfelelősség alól. A termelő kárfelelőssége több módon is korlátozható. Így pl. abban az esetben, ha a szerződött mennyiséget a valójában teljesíthető szintben állapítják meg (a jellemző átlagtermés 1/3-a), annak teljesíthetőségére reálisan számítani lehet. Ha viszont igazoltan ezen mennyiség alá csökken a termés, akkor az már a termelő teljesítésért való felelőssége alóli mentesülési oknak minősülhet. Abban az esetben viszont, ha a termelő a káreseményt a betakarítás előtt nem jelenti be a szerződésben foglaltaknak megfelelően a vevőnek, vagy az ellenőrzési körön kívül elő ok miatti termés kiesést nem tudja megfelelően igazolni, a szerződés teljesítésért való felelőssége fennállhat.

A jogszabály nem határozza meg pontosan mely események tartoznak az ellenőrzési körön kívül eső ok körébe. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara álláspontja szerint határidős termény ügyletek vonatkozásában első sorban az alábbi káreseményeknek lehet jelentősége:

a) a mezőgazdasági káresemény (jégesőkár, aszálykár, belvízkár, viharkár, tavaszi fagykár, téli fagykár, felhőszakadaskár; a folyók vagy vízfolyások

védművekkel határolt területéről nem emberi beavatkozás miatt kilépő víz, mint mezőgazdasági árvíz)

b) a természeti csapás,

c) a homokverés

d) nem emberi beavatkozással összefüggésben keletkezett tűz.

Az előzőekben felsoroltak szerinti felsorolás példálózó jellegű, adott esetben más okok is ebbe a körbe tartozhatnak.

Az ellenőrzési körön kívül eső oknak és a káreseménynek ok okozati összefüggésben kell lenniük egymással. Azt is vizsgálni kell, hogy a megjelölt káresemény a szerződésben megjelölt területeket érintette-e, és az olyan mértékű volt, hogy ezen esemény miatt nem termelt meg az adott területen a szerződésben megjelölt mennyiségű mezőgazdasági termény.

A szerződés kiemelten fontos része a szerződő felek közötti, az akadályközléssel kapcsolatos együttműködési rend kialakítása

A szerződésben mindenképpen indokolt rögzíteni akadályközlési határidőket. Ennek során teljesíthető közlési határidőket kell meghatározni.

A termelői felelősség mentesülésének fontos előfeltétele, hogy az akadályközlésnek mindenképpen a betakarítást megelőzően, de célszerűen a káresemény után azonnal meg kell történnie. Ebben az esetben a termelő káreseményről való tudomásszerzésének van jelentősége. A tudomásszerzés megvalósul, ha a termelő alkalmazottja, vagy képviselője szerzett tudomást a káreseményről.

A szerződésben célszerű rögzíteni az akadályközlés formáját is. Ebben az esetben célszerű az írásbeliségre hagyatkozni. Az írásbeliség követelményeinek megfelel, ha a szerződésben rögzítik a kapcsolat tartásra szolgáló email címet is. Különösen indokolt esetben az akadályközlés utólagos írásba foglalás mellett történhet szóban, SMS-en, vagy más elektronikus formában is. Ebben az esetben a lényeg az, hogy a bejelentés ténye adott esetben reprodukálható legyen. Amennyiben az akadályközlés ezen formáját választják, célszerű, ha megjelölik a kapcsolat tartásra feljogosított személyek nevét, és kölcsönös elérhetőségüket.

Az akadályközléshez további jogkövetkezmények is fűződnek, ezért mindenképpen törekedni kell annak tényszerűségére. A tényszerűség követelménye első sorban akkor biztosítható, ha előre is és utólag is ellenőrizhető adatok alapján, lehetőleg parcelláig, vagy a szerződésben meghatározott más terület azonosítási egységig beazonosítható részletességgel történik.

A teljesítési akadály közlés pontatlansága miatt a nem megfelelő akadályközlés lehetséges következményei az ellentmondások ismételt tisztázásától az elutasításig terjedhetnek. Célszerű, ha a szerződő felek a szerződésben erre a körülményre is kitérnek. Amennyiben a vevő nevében eljáró személy részére a szerződésben foglaltaknak megfelelően bizonyíthatóan elküldésre került az akadályközlés ténye, az információ alapján történő intézkedések megtétele, vagy annak elmulasztása a vevő felelőssége.

A szerződésben célszerű kitérni az akadály következtében előálló helyzet rendezési módjának tisztázásával kapcsolatos eljárásra. Ezzel kapcsolatban törekedni kell a károk szerződő felek kölcsönös, egyidejű és gyors felmérésére. A károk felmérése szükség szerint több lépcsőben is történhet. A kárfelmérés sikeressége adott esetben alapul szolgálhat a vita peren kívüli rendezésére. Ennek érdekében mindvégig meghatározó kell hogy legyen a felek együttműködése. A károk felmérésekor célszerű az írásbeliségre törekedni, amelyet szükség szerint ki lehet egészíteni a helyszínen felvett fényképekkel. Annak érdekében, hogy a kárfelmérés szakmailag még megalapozottabb legyen külső szakértő igénybevételére is szükség lehet. Amennyiben erre is sor kerül, célszerű a szerződésben a költségviselés méltányos rendjében megállapodni.

A minőség meghatározásának módja

A szerződésben célszerű a minőséget vagy szabványra történő utalással, vagy pedig konkrét minőségi paraméterekkel meghatározni. A minőség meghatározásához szorosan kapcsolódik a minőség vizsgálattal összefüggő kérdések rendezése. Célszerű, ha a szerződés szükség szerint arról is rendelkezik, hogy amennyiben kontroll vizsgálatok elvégzésére van szükség, akkor arra milyen eljárásban kerül sor. Kerülni kell minden olyan egyoldalú kikötést, amely a minőségi vita tárgyilagos rendezésének akadálya lehet.

A teljesítési és a minőségi vita rendezése rendjének meghatározása

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara a szerződő felek közötti vitás kérdések tárgyalásos rendezését tartja elsődlegesnek. Erre figyelemmel javasolható, hogy a felek a szerződésben a jogvitát megelőzően vállaljanak kötelezettséget az előzetes egyeztetésre. Amennyiben ez nem vezet sikerre, a szerződésben javasolható hogy kössék ki a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara mellett működő Állandó Választottbíróság hatáskörét. A szerződéses kikötés egyben alávetési nyilatkozatnak minősül. Ezzel kapcsolatban fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az Állandó Választottbíróság előtt a szerződő felek egyszerűsített eljárás keretében egyezséget is köthetnek, amelyet szükség szerint választottbírósági ítéletbe lehet foglalni. Ez a

vitarendezési megoldás alkalmas a jogvitának a szerződő felek kölcsönösen méltányolható érdekei figyelembe vétele melletti rendezésére.

Az ár meghatározása

Határidős ügyletek esetében a szerződő felek közötti egyik legfontosabb alku elem az árban való megegyezés.

Minél korábban kötnek egy adott terményre határidős ügyletet, mindkét fél részéről annál nagyobb az ár-kockázat. Miután döntően tőzsdén jegyzett terményeknek mindig van jegyzett ára, az erre való hivatkozás lehetséges ármegállapítási módszer. Arra viszont fel kell hívni a figyelmet, hogy a tőzsdei árak nem csak a piaci viszonyokat tükrözik, hanem a tőzsdei kereskedés jellegéből adódóan bizonyos manipulatív elemeket is magukon viselnek. A szerződő feleknek az ár megállapításakor ezen körülményre is indokolt figyelemmel lenniük.

Az ár megállapítása során a tőzsdei árakra való hivatkozás mellett többféle rugalmas megoldásra is sor kerülhet. A szerződés megkötése és a termény betakarítása közötti időszakban akár a piaci viszonyok, akár az időjárási körülmények miatt jelentős változások következhetnek be, indokolt, hogy az ármegállapítási mechanizmusba a szerződő felek szükség szerint illesszenek bele egy olyan mozgó elemet is, amely kezelni tudja az időközi változásokat. Annak érdekében, hogy a szerződő felek közötti szerződéskötés kori egyensúly ne boruljon fel, indokolt, hogy a rugalmas árképzés alkalmazása esetén a szerződő felek az árban legkésőbb a betakarítás előtt 15-30 nappal korábban állapodjanak meg.

Az ár megállapítása szoros összefüggésben van a szerződés teljesítési helyével. A vevő a teljesítéssel válik az áru tulajdonosává. A teljesítés részletes feltételeit, a tulajdonváltást, így a kárveszély viselését feltétlenül indokolt a szerződésben részletesen szabályozni. E kérdés rendezésének külön jelentősége van többek között az árunak művi raktározása során.

Budapest, 2014. március 12.